

Találkozások Oláh Györggyel

A Nobel-díjas professzor szakmai elismerései közismertek. A két családot összekötő 20 éves baráti kapcsolat lehetővé tette, hogy megismerjük a habitusát, a családjához fűződő viszonyát, és azokat a bölcs gondolatokat, melyeket ma is őrzünk, és ha alkalom nyílik rá, akkor idézünk.

Azt a kincset szeretném az Olvasókkal megosztani, amit ő nyújtott.

„Bolondok paradicsomában élünk. Sok minden, amit évezredek során használtunk, gyorsan fogy. A kémia révén kell módot találnunk arra, hogy mindezt pótoljuk.”

Ezekben a tőle származó szavakban tömören benne van az ő szakmai életcélja és a világról alkotott felfogása.

Húszéves barátság kötött össze bennünket és családjainkat.

Én azon szerencsés emberek közé tartozom, akik 1997-ben találkozhattak vele a Magyar Tudományos Akadémia budapesti székházában.

Akkor még a Magyar Televízióban készítettem a tudományos ismeretterjesztő műsorokat. Megkérdeztem tőle, hogy szabad-e vele riportot készíteni. Igent mondott. Így a Tudósklubban rögzítettük az első, kettőnk közötti beszélgetést.

A riport előtt a felesége érdeklődött, hogy ott lehet-e a felvétele. Természetesen igent mondtam.

A Nobel-díjas professzor kedvesen és készséggel válaszolt mindenre. Meglepett a közvetlensége, és az, hogy mondanivalóját mindenki számára közérthetően fogalmazta meg. A riport végén pedig megköszönte, hogy beszélgettünk!

Amikor újból itthon volt, ismét sikerült televíziós beszélgetést folytatni vele.

Ezután mondta nekem: „Hagyjuk ezt a professzorozást, szólíts Gyurinak! A feleségemet pedig Jucikának!” Bevallom, hogy teljesen elképedtem ezen a közvetlenségen.

Mindig májusban jöttek haza. Én már tudtam, hogy mikor érkeznek meg, mivel rendszeresen leveleztünk a világhálón keresztül. Így az egyik alkalommal kimentem a feleségemmel együtt a repülőtérre, és ott fogadtuk őket. Ezután a Hyatt szállodába mentünk, mindig ott szálltak meg.

A közvetlen hangú levelezés és a személyes találkozások révén egyre szorosabb baráti viszony jött létre. Így történt az, hogy eljöttek a családi házukba. Május vége volt. A korai cseresznye már megérett.

Jucika, amikor meglátta a fát, meglepetésében így szól: „Jé, cseresznye! Nálunk ilyen nincs.” Oláh György pedig azt mondta: „Engedd meg, hogy otthon érezzem magam!”

Egy kellemesen eltöltött ebéd után sokat beszélgettünk. Megengedte nekem, hogy portréfilmet készíthessek róla és a családjáról.

Azt mondta, hogy ő majd mindent elintéz, de továbbra is tartanak a kapcsolatot.

Mindent elintézt, annak ellenére, hogy itthon volt némi gáncoskodás a róla készíandó film miatt.

Végül – 2001. április elején – az operatőr kollégámmal megérkeztünk Los Angelesbe. A Dél-kaliforniai Egyetem szomszédságában foglalt számunkra szállást, a repülőjegyeket is ő fizette!

Másnap délelőtt már találkoztunk az általa vezetett Loker Szénhidrogénkutató Intézetben. Amikor beléptünk az épületbe, egy ritkuló hajú ember jött szembe. Magyarul szóltam hozzá.

Megdöbbenet állt meg. Megkérdeztem, hogy hol találjuk Oláh György irodáját. Menjenek az emeletre – volt a válasz, majd továbbra sem mozdult. Másnap kiderült, hogy meghívott kutatóként vannak itt Magyarországról a feleségével.

Az emeleten megtaláltuk az irodáját, ahol szívélyesen fogadott, majd azonnal elsőbbséget kaptunk. Részletesen megbeszéltük a filmmel kapcsolatos teendőket – hol, mikor, kivel készül beszélgetés. Milyen képi háttéranyagot szeretnénk rögzíteni.

A forgatás több mint két hetet vett igénybe Los Angelesben. Megkérte Bucsi Imrét, aki ismét Oláh György vendége volt, hogy segítségünkre legyen.

Minden labort megnézhattunk az épületen belül, ahol Imre kalauzolt bennünket. Majd rendszeresen megvárta a szálloda előtti parkolóban, hogy a megfelelő forgatási helyszínekre elvigyen. Ez nem volt olyan egyszerű, hiszen Los Angeles területe körülbelül a Dunántúléval egyezik meg. A másik nehézséget pedig az ottani sajátos jogi felfogás jelentette. Ezért kaptunk egy személyünkre szóló menlevelet Oláh Györgytől, hogy a magánterületnek kikiáltott utcai és más egyéb területeken ezt fel tudjuk mutatni.

Szükség volt rá. Az egyik napon egy „olajos” gyártelep előtt álltunk meg az utcán. A bent lévő biztonsági őr kissé túlbuzgó módon kijött az utcára és el akarta venni a kamerában lévő filmkazettát. Megmutattuk a papírt, no meg a nemzetközi újságíró igazolványunkat is, de ez kevés volt neki. Odahívta a főnökét, aki Lengyelországból származott. Mikor látta, hogy magyarok vagyunk, nagyon megörült, és jót nevetett az egészen.

Elmondtuk neki a történeteket. Ő pedig azt mondta, hogy minden máshogy van, mint amihez Európában hozzászoktunk. Például este ne menjünk ki a szállodából. Még napközben sem szabad a mellékutcákba mennünk. Vagy: ha meglátják ezt a kamerát, akkor azt hiszik, hogy megint valami hollywoodi filmet forgatnak, ezért mindenféle papírt fognak kérni tőlünk.

Azt is megtudtuk, hogy a Dél-kaliforniai Egyetem magánegyetem, ezért semmilyen állami támogatást nem kapnak. Az összes épület valamennyi tégláján szerepel, hogy ki vette meg az intézmény számára. Ez az elv érvényes a kísérleti berendezésekre is.

Az emeleten lévő titkársági szoba egyik falán világtérkép lógott. Ezen apró jelzések mutatták, hogy hány országból vannak ott pillanatnyilag fiatal, tehetséges kutatók, akiket ő hívott meg.

Tudtam, hogy évek óta szoros kapcsolat fűzte a Szegedi Tudományegyetemhez. Ezért találkozhattunk Bucsi Imrével és Török Bélával.

Természetesen izgatott a széles nemzetközi kapcsolat miatt. Azt mondta, hogy itt mindenki foglalkozhat a kedvenc kutatási területével, és az se baj, ha nem tud eredményt felmutatni, mivel legalább tudni lehet, hogy arra tovább nem érdemes kutatni, hiszen az zsákutca.

Oláh György az MTV Válaszd a tudást! című műsor adása közben

(Zih Zsolt felvétele)

Nagyon örültem annak, hogy végre hosszabban tudtam vele találkozni, nem csak epizódyszerűen, mint Budapesten.

Sohasem viselkedett úgy, hogy érezte volna az ő Nobel-díjas mivoltát. Ott is teljesen hétköznapi módon, közérthetően beszélt. Mindig kedvesen, mosolygósan és barátságosan társalgott. Egyetlen egyszer sem láttam komornak vagy feszültnek. Egész lényét a könnyed elegancia járta át. Nagyon széles látókörű volt. Fontos problémákat egyetlen mondatban fogalmazott meg. Csak a hozzá hasonló habitusú emberek képesek erre.

Az egyik ilyen gondolata, amelyet sokszor kiemelt: „A nevelés alapvető, befektetés a jövőbe.” Mindebből ő is kivette a részét. „Én egész életemben úgy éreztem, hogy a tanítás alapvető része az életemnek. Persze a kémiát nem úgy tanítja az ember, hogy az előadóteremben beszél, hanem a kémikusok kísérleteket is csinálnak. Tehát a laboratóriumi munka, amikor az embernek egy fiatal csoportja van, akkor ez kiterjesztése a kémiának, és ezt egész életemben csináltam, és most is csinálom.”

Nem véletlenül kereste a fiatal generáció közösségét, hiszen „ez aránylag fiatalon tartja az embert”.

A másik fontos gondolata: „A család alapvető. Olyan ez, mint egy ház. Nem lehet az építkezést a negyedik emeleten kezdeni. Először az alapot kell létrehozni.”

Egy alkalommal megjegyeztem, hogy itt micsoda autófolyamok vannak és nincs olyan dugó, mint Pesten. „Itt előbb lett az autó, és utána a város, Pesten fordítva történt.”

Minden délelőtt 10 órakor érkeztek meg az Intézet előtti – nevére szóló – parkolóba. A professzor a szakmai munkával, felesége pedig az adminisztrációval, a kiterjedt levelezéssel foglalkozott.

Dél körül mindig meghívott bennünket az egyetem területén lévő étkezdébe, ahol mexikói szakács volt. Én először majdnem lán nyelvvel leheltem, amikor valami számomra szimpatikus ételt megkóstoltam. Ez persze némi derűtséget okozott. Ezután láttam, hogy ő és munkatársai gyümölcsöt ettek. Azonnal megértettem, hogy miért. Az ebédeket is ő finanszírozta.

Úgy éreztem, mintha vattába csomagolt volna bennünket.

Egyik nap azt kérte, hogy kísérjük el őt és a feleségét a helyi magyar étterembe, hátha adnak valami ehetőt, ha megtudják, hogy Magyarországról érkezünk. Sajnos, nem lett jobb az étel, amit számukra felszolgáltak. (Ezért is adtunk mindig „hazait”, amikor rendszeresen itthon találkoztunk.)

Az Intézet könyvtárában rendszeresen tartott szakmai összejöveteleket, ahol mindig valami aktuális tudományos probléma került terítékre. Sikertült egy ilyen összefüggésen részt vennünk.

Tudtuk, hogy elfoglalt ember, ezért szándékosan széthúztuk a forgatást. Az előző nap megbeszéltük, hogy a következőkben mit szeretnénk csinálni, és ez számára mekkora terhet jelent. Sohasem mondta, hogy most nem alkalmas.

Az egyik délelőtt a könyveit, cikkeit, a róla és a családjáról készült képeket vettük fel egy másik helyiségben. Én folyamatosan ingáztam a kész anyaggal, és hoztam a következő témához illőt. Több forduló után megjegyezte: „Látszik, hogy magyarok vagytok, itt nem jellemző ez a tempó.”

Természetesen szóba került a Nobel-díjas kutatási témája. Az irodája falán – egy ezzel kapcsolatos – milliméterpapíron lévő rajz volt egy üveglap mögött. Nekem nagy élményt jelentett ez a relikvia.

„Amikor elkezdtem a kutatásaimat, sohasem gondoltam arra, hogy, amit csinálok, annak valamiféle gyakorlati jelentősége van. De, ha talál az ember valamit, ez olyan, mint amikor egy gyerek egy új játékot kap, hát akkor elkezdi vele játszani, hogy mire jó ez.”

„Én nem találtam fel a magas oktánszámú benzint, de az én kémiám nagyban hozzájárult ahhoz... , hogy a benzin jobban elégjen a motorban.”

A földszinti egyik laborban folytak az üzemanyagcellával végzett kísérletek. Ez forradalminak tekinthető találmány, mivel nem a robbanásveszélyes hidrogén elégetésével termel energiát. Több országban – pl. Japánban – már régóta használják az Oláh György által felfedezett energiaforrást. (Ez az információ tőle származik.)

„Nem én találtam fel, hanem Groves, aki valamit fordítva csinált, és áram keletkezett.”

A családi házában is fogathattunk!

A beszélgetés után megkérdezte, hogy innék-e vele egy kis szilvapálinkát. Elővett két gyűszűt. Lehajtottuk. Igyunk még egyet! Azt is lehajtottuk.

Szerette a valódi, tiszta gyümölcs pálinkát. Mindig kapott ajándékba tőlünk, amit nagy becsben tartott.

2002-ben ott voltam az MTA budapesti székházában, amikor magyar nyelven megjelent az önéletrajzi könyve. Dedikált számomra egy példányt, melyre azóta is büszke vagyok.

Ekkor tudtam vele ismét egy hosszabb beszélgetést készíteni a szállodában, amelyben már az emberiség jövőjéről beszélt. Számomra az volt a legfontosabb gondolata, hogy a jövőbe kell látni, és ma kell cselekedni. „Amikor magának, vagy nekem előre haladott rákbetegsége van, akkor már nincs idő arra, hogy megtaláljuk az ellenszerét.”

2005-ben a Magyar Televízió *Válaszd a tudást!* című műsorába hívtam meg, amit örömmel elfogadott. Fél órán át lehetett élő adásban vele beszélgetni. Így fejezte be: „Nagyon örülök, és köszönöm, hogy itt lehettem!”

Bármikor járt itthon, mindig a sajtó érdeklődésének a közép-pontjába került. Soha, senkit sem utasított vissza, pedig alig jutott ideje pihenésre.

2007-ben találkoztunk személyesen utoljára. Mondta, hogy már nem tudják vállalni a fásasztó repülőutat. (Amikor hazajöttünk Los Angelesből, 26 óra telt el az indulás és a megérkezés között.)

Továbbra is tartottuk a kapcsolatot.

A szokásos név- és születésnap köszöntéseken túl, sokszor megírta lényeglátó elképzeléseit az üzemanyagcella további alkalmazásairól. „A mobilis telefon vagy az öلبe komputer sokkal tovább fog működni azokkal a kapszulákkal, amit mi gyártunk.”

2009-ben készítettem vele az utolsó televíziós beszélgetést, de ez már on-line módon történt. Nagy hangsúlyt fektetett a metanolgazdaságra, mely szerinte a jövő energiagondjainak megoldását fogja jelenteni.

Tavaly decemberben még lelkes sorokat olvashattam tőle.

Januárban írta először, hogy egyre öregebbnek érzi magát.

Mélyen megrázott bennünket a halálhíre.

Orha Zoltán

MTA Akadémiai-díjas újságíró